

Jen stručně k poslednímu restaurování epitafu Floriána Gryspeka v Kralovicích¹

RENÁTA HRONOVÁ

Článek poukazuje na značný kulturněhistorický význam epitafu Floriána Gryspeka v kostele sv. Petra a Pavla v Kralovicích, jenž vznikl v roce 1593, a uvádí poslední celkovou obnovu této památky restaurátorským způsobem v roce 2012.

Klíčová slova: severní Plzeňsko — Kralovice — kostel sv. Petra a Pavla — epitaf Floriána Gryspeka z roku 1593 — restaurování památky

Z iniciativy místního občanského sdružení *Gryspek* byl v roce 2012 obnoven epitaf Floriána Gryspeka z Gryspachu (1509–1588), osazený na západní stěně v jižní, takzvané Gryspekovské kapli kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích (okr. Plzeň-sever). V kryptě pod touto kaplí se nalézá prostorná klenutá hrobka s mumifikovanými těly některých členů šlechtického rodu Gryspeků, jenž pocházel z Dolního Bavorska. Florián Gryspek působil ve službách Habsburků a patřil v Čechách ve své době mezi nejvlivnější osobnosti katolického vyznání.²

Obr. 1. Kralovice (okr. Plzeň-sever), kostel sv. Petra a Pavla. Gryspekovská kaple, západní stěna. Epitaf Floriána Gryspeka z Gryspachu. Stav po posledním restaurování. (Foto R. Hronová, 2012)

Epitaf je ze dřeva a má poměrně velké rozměry (čelně zhruba 3,5 × 6 m). Je vzácnou renesanční památkou v západních Čechách. Z latinského nápisu v horní části epitafu a díky původní listině objevené při opravách Gryspekovské kaple ve výklenku ve zdi za epitafem v roce 1849 jsou známa všechna základní data o vzniku díla. Epitaf nechali zřídit děti a dědicové zemřelého Floriána Gryspeka. Návrh a zajištění celé zakázky měl na starost Hans Bulleus, malíř z Řezna, jenž s pomocí svého švagra Samuela Prauna, malíře z Kadaně, provedl malířské práce. Nosnou konstrukci a řezbářské prvky zhotovil Kryštof Hartwig, truhlář a řezbář z Wernigerode v Sasku. Dílo bylo hotovo v roce 1593.³

Epitaf je vytvořen technikou polychromované dřevorezby. Jeho architektura je zdobena z velké části bohatým ornamentem vybíjeným (*beschlagwerkem*) a zavíjeným (*rollwerkem*) a doplněna, zejména po stranách a dole, četnými dřevorezbami včetně postavicek andělů. Podstatnou součástí památky tvoří nápisové tabule umístěné ve třech úrovních nad sebou a dva deskové obrazy: ústřední velký oválný obraz a malý obraz umístěný docela dole v kruhové kartuši.

Právě zmíněný malý obraz znázorňuje střet *Dobra a Zla* na způsob dvou bojovníků v antické zbroji, z nichž jeden klečí na zemi, zatímco druhý stojí proti němu v dynamickém ztvárnění figury, drží v levé ruce štít a v pravici třímá meč. Při okraji obrazu se nalézá nápis VINCE MALVM BONO (*Dobro zvítězí nad zlem*).

Velký obraz je osazen v masivním rámu. Jedná se o dvojportrét Floriána Gryspeka jako klečícího starce vlevo a jeho manželky Roziny, klečící vpravo. Uprostřed je skupina pěti postav, která vzhlíží k nohám nad nimi se vznášejícího Krista, umístěného mezi dvěma anděly. Vespod je nápis TRIVMPHATORI GLORIOSO (*Slavnému vítězi*). Scéna

1 Příspěvek je zkrácenou verzí referátu předneseného autorkou na odborné konferenci *Umělecké památky a péče o ně*, kterou uspořádalo plzeňské pracoviště Národního památkového ústavu a která se konala v domě *U Zlatého slunce* v Plzni dne 2. 10. 2013.

2 BUKAČOVÁ, I.: *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*, s. 39–44. – Z této publikace, obsahující popis, uměleckohistorický a ikonografický rozbor, přepisy a překlady starých nápisů, celkové hodnocení epitafu Floriána z Gryspeka a také stručnou zprávu o opravách a restaurování památky v minulosti až do roku 2010, autorka tohoto článku z velké části vychází.

3 PODLAHA, A.: *Posvátná místa království Českého*, 3. díl, s. 19.

se bezpochyby týká Kristova sestoupení do předpekli, aby tam jako vítěz nad smrtí a nad Satanem vysvobodil z jeho rukou Adama a Evu, patriarchy, proroky a svaté.

Restaurátorským průzkumem provedeným krátce před zahájením obnovy památky v roce 2012 bylo kromě jiného ověřeno, jak se epitafu dotkly jeho opravy v minulosti. Je známo, že se památce věnoval v období let 1913–1914 restaurátor F. Petr. Tehdy byl epitaf ve velmi špatném technickém stavu. Byl proto celý demontován, restaurován a fakticky zachráněn pro budoucí generace. Další oprava se uskutečnila v letech 1964–1965, ale měla formu spíše jen lokálních zásahů.

Z technologického pohledu nelze opravy epitafu provedené v 20. století hodnotit jako zásadně nevhodné. Byly použity přírodní a reversibilní materiály, které nezměnily charakter původní polychromie. Hlavním problémem byla degradace soudržnosti zvolených materiálů, nedostatečná petrifikace a působení dřevokazného hmyzu.

V nejlepším stavu byl ústřední obraz. Na něm byly zjištěny pouze lokální reversibilní retuše v jednom ze spojů mezi deskami.

U polychromovaných dřevorezeb epitafu se původní barevná vrstva, zejména na bohatě vyřezávaných ornamentech a postavičkách andělů, dochovala. Naproti tomu architektonické prvky mají převážně nové barevné vrstvy. Zcela původní je výše uvedený dvojportrét, což je dáno neobyčejně kvalitní technologií, kterou pro něj malíř použil: jednalo se o temperovou malbu asi s vyšším obsahem mastných složek, položenou na náležitě upraveném klišokřídovém podkladu.

Smyslem restaurátorského zásahu v roce 2012 byla tedy především důkladná konsolidace dřevěné hmoty poškozené dřevokazným hmyzem (provedena gama zářením, následně byly jednotlivé prvky prosyceny směsí *SO-LAKRYL BMX*), zpevnění uvolněné barevné vrstvy (klišovou vodou a roztokem *Lascaux 498-20X* ve vodě), očištění od povrchových nečistot včetně sejmutí ztmavlých laků,

Obr. 2. Hans Bulleus, Samuel Praun, Kryštof Hartwig: Epitaf Floriána Gryspeka z Gryspachu. 1593. Střední část s dvojportrétem Floriána Gryspeka a jeho ženy Roziny. Kralovice, kostel sv. Petra a Pavla, tzv. Gryspekovská kaple. (Foto R. Hronová, 2012)

esteticky nevhodných druhotných přemaleb a barevných retuší (pomocí organických rozpouštědel a vody).

Vzhledem k různorodosti zachování původní polychromie a způsobu předchozích oprav se ke každému z jednotlivých dílů epitafu při jeho restaurování přistupovalo individuálně, ale s ohledem na celek díla. Na architektonických prvcích zůstaly barevné opravy z předchozích let, zejména 1913–1914, které nepůsobí ani dnes rušivě. Vodou rozpustné retuše provedené v letech 1964–1965 byly odstraněny a nahrazeny novými retušemi. Jednotlivé defekty chybějící polychromie byly doplněny klišokřídovou vrstvou a sceleny napodobivou a příznanou čárkovou retuší. Byly doplněny chybějící partie zlacení na polimentu. Uplatnily se pouze dobře odstranitelné (reversibilní) materiály.

Po dokončení restaurátorských prací a při instalaci epitafu zpět na jeho místo v Gryspekovské kapli byly vloženy do výklenku ve zdi za epitafem nové písemnosti včetně zprávy o provedeném restaurování.

Literatura a nepublikované zprávy

BUKAČOVÁ, Irena: *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. Mariánská Týnice, Muzeum a galerie severního Plzeňska/Kralovice, Občanské sdružení Gryspék pro záchranu kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích, 2010.

HORKÝ, Jan: *První etapa restaurování dřevěného epitafu Floriána Gryspeka v kostele v Kralovicích*. Praha, 1964. Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni. RZ 316.

HORKÝ, Jan: *Závěrečná zpráva o restaurování epitafu Floriána Gryspeka z roku 1593 v Kralovicích*. Praha, 1965. Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni. RZ 315.

HRONOVÁ, Renáta: *Restaurátorská zpráva k renesančnímu epitafu Floriána Gryspeka z kaple Nejsvětějšího srdce Páně v kostele sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. Rokycany, 2012. Národní památkový ústav, ú. o. p. v Plzni. RZ 2884.

PODLAHA, Antonín: *Posvátná místa království Českého*. 3. díl, Vikariáty Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský. Praha, Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1909.

Summary

Only briefly on the latest restoration of Florian Gryspék's memorial plaque at Kralovice

Keywords: area to the north of Pilsen — Kralovice — church of St Peter and St Paul — memorial plaque (epitaph) of Florian Gryspék of Gryspach from 1593 — restoration of the monument

In 2012, the memorial plaque (epitaph) of Florian Gryspék of Gryspach (1509–1588) was restored. That significant Renaissance monument is situated in the so-called Gryspék chapel inside the church of St Peter and St Paul at Kralovice in the area to the north of Pilsen. The described restoration works were carried out by the author of this concise report.

(Translated by K. Matásek)